

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

Joachim Langens Verbesserte und Erleichterte Lateinische Grammatica mit einem Paradigmatischen und Dialogischen Tirocinio

Lange, Joachim

Halle, 1755

VD18 12464023

Tirocinium Paradigmaticum In Vsvm Declinationvm Et Conivgationvm.

urn:nbn:de:gbv:45:1-18565

TIROCINIVM
PARADIGMA-
TICVM
IN VSVM
DECLINATIONVM
ET
CONIVGATIONVM.

Aa 5

1613

VSVS DECLINATIONVM
in conuenientia adiectiui et substantiui.

Mensa rotunda. **Seruus** fidelis. **Scamnum** latum.
Arma mea.

Pater benignus. **Mater** cara. **Nubes** obscura. **Ouis** mansueta.
Genus nobile. **Mare** profundum. **Animal** reptile.
Poema doctum.

Fructus gratus. **Ficus** fecunda. **Curuum** cornu.
Dies amœnus.

Hic vir, hæc mulier, hoc animal: ille puer, illa puella.
Mea penna est acuta: nostræ pennæ sunt acutæ.
Hæc schola est vicina: hæc scholæ sunt vicinæ.
Rosa est flos pulcher: rosæ sunt flores pulchri.
Pulchritudo rosarum magna est, immo maxima.
Hic est vir doctus: hæc femina est loquax: hoc lignum est
durum.
Doctrina huius viri est magna: loquacitas huius feminae est
impia.
Vnusquisque homo est mortalis secundum corpus suum.
Hic puer est gnauus. Ignauia huius pueri intolerabilis est.
In hoc puero est magna diligentia: immo est diligen-
tissimus.
Cibus est gratus ori, et salubris corpori meo.
Hoc acetum est acre. Magna est acrimonia huius acetii.
Meus pater est lenis. Lenitas mei patris magna est.
Hæc vestis est elegans: elegantia huius vestis est magna.
Meus frater est laboriosus: labor fratris non est exiguus.
Vestes patris nondum sunt confectæ seu paratæ.
Onus est graue: grauitas oneris non est parua.
Tua vestis est lacera ac detrita, sicut mea.
Meæ vestes sunt lacerae ac detritæ, sicut tuæ.
Noster hortus est valde amœnus.
Egregia est horti nostri amœnitas.
Meus liber est nouus. Mea auris est aperta.
Mea manus est clausa. Meum corpus est ægrum.

VSVS

V S V S
CONIVGATIONVM.

Formulæ cum verbo sum.

INDICATIVVS.

Præsens.

Sum discipulus, vel ego *sum* discipulus: *sum* piger, *impiger*.

Es condiscipulus, vel tu *es* condiscipulus: *es* piger.

Ego *sum* diligens, tu *es* negligens.

Meus frater *est* bonus puer: mea soror *est* bona puella.

Meum scalpellum *est* acutum. Meum atramentum *est* tenue.

Hic liber *est* meus, hæc penna *est* tua, hoc scamnum *est* nostrum.

Sumus in schola, *estis* in horto, *sunt* in templo.

Nos *sumus* in vrbe, vos *estis* in agro, illi *sunt* in silua.

Nos *sumus* diligentes, vos *estis* negligentes, illi *sunt* rudes.

Nos *sumus* docti, vos *estis* indocti, illi *sunt* sapientes.

Imperfectum.

Heri non *eram* domi, non *eram* diligens.

Cur hodie non *eras* in schola, nec *eras* diligens?

Meus frater non *erat* in horto, *erat* petulans.

Nos *eramus* in templo, *eramus* attenti.

Nos *eramus* in horto sine strepitu.

Vos *eratis* petulantes in platea.

Illi *erant* in prandio modesti et verecundi.

Perfectum.

Heri non *fui* in templo, nec tu *fuisti*.

Meus frater *fuit* in foro, *fuit* in taberna.

Nuper *fui*mus diligentiores, quam nunc *sumus*.

Nonne heri *fui*stis in horto? non *fui*mus.

Fuistis tamen in agro: *fui*mus ibi.

Hæ pennæ heri *fuerunt* tuæ, nunc *sunt* meæ.

Plus

Plusquamperfectum.

Heri *fueram* domi: *fueram* occupatus in negotio.
 Ante octo dies *fueras* in horto cum patre.
 Hesterno die *fuerat* frater meus in templo.
 Heri *fueramus* diligentes in schola.
 Vos nuper *fueratis* pigri et immorigeri.
 Mei parentes *fuerant* heri apud tuos.

Futurum.

Posthac *ero* probior: *ero* in studiis diligentior.
 Hodie mecum *eris* in paradiso, est vox Christi.
 Doctus aliquando *erit*, qui nunc *est* diligens.
 Cras, volente Deo, *erimus* in horto.
 In posterum *eritis* diligentiores.
 Certe omnes pii *erunt* in caelo beati.

CONIUNCTIVVS:

Præsens.

Pater meus optat, vt *sim* probus et diligens.
 Rogo te, vt *sis* in concione attentus.
 Roga fratrem tuum, vt *sit* modestus.
 Deus præcipit, vt *simus* sancti et pii.
 Monco vos, vt *sitis* probi ac modesti.
 Roga commilitones, vt *sint* attenti.

Imperfectum et perfectum.

Pater admonebat, vt *essem* Deo obediens: *cet.*
 Pater nos admonebat, vt *essemus* Deo obedientes: *cet.*
 Quamuis *fuerim* attentus, iam ea oblitus sum.
 Quamuis *fuerimus* attenti, iam ea obliti sumus: *cet.*

Plusquamperfectum et futurum.

Si olim *fuissem* diligens, nunc *essem* doctus: *cet.*
 Si olim *fuissemus* diligentes, nunc *essemus* docti.
 Si *fuero* probus, cunctis *ero* gratus: *cet.*
 Si *fuerimus* probi, cunctis *erimus* grati.

IM.

IMPERATIVVS.

Mi fili, *esto* tua sorte contentus.

O vos condiscipuli, *este* diligentes et pii.

Estote misericordes, quemadmodum pater vester in cælo est misericors.

Omnes pueri cras hora octava *sunto* in templo.

INFINITIVVS.

Audio, fratrem tuum (fratres tuos) hodie et heri *fuisse* in schola.

Spero, te posthac *futurum esse* diligentiolem.

Spero, vos posthac *futuros esse* diligentiores.

Spero, *fore*, vt posthac discas libentius.

PARTIC. *Futurus* dies lunæ vobis omnibus erit lætus.

CONIUGATIO I.

ACTIVVM.

INDICATIVVS.

Præsens.

Amo Deum, qui me creavit et conseruat.

Si non *amas* Deum, non es verus christianus.

Qui *amat* Deum, is vicissim ab ipso *amatur*.

Amamus virtutem, quia est pulcherrima.

Quia me *amatis*, vos vicissim *amabo*.

Qui Deum non *amant*, sunt miserrimi omnium.

Imperfectum.

Olim *amabam* vitia, sed nunc *amo* virtutem.

Heri *amabas* pietatem et bonos mores.

Frater meus nuper *amabat* Deum, et adhuc *amat* eum.

Amabamus matrem, quia erat pia.

Amabatis olim bonas artes, ideo docti euasistis.

Mei fratres *amabant* patrem tuum, virum bonum.

Perfectum.

Amavi te semper ob probitatem tuam.

Amavisti me semper ex animo, et in posterum *amabis*.

Nemo vestrum virtutem *ymquam amavit*.

Plus

Plusquamperfectum.

Amaueram te, sed tu non *amaueras* me.

Frater meus *amauerat* condiscipulos suos, sed hi non *amauerant* illum.

Amaueramus vos, sed vos non *amaueratis* Deum.

Laudauerant quidem virtutem, sed non *amauerant*.

Futurum.

Amabo Deum ex animo per totam vitam.

Amabis virtutem, simul ac agnoueris eius pretium.

Mea mater te etiam in posterum *amabit*.

Amabimus Deum et virtutem, quod optimum est.

Amabitis bonas artes, vt heri audiui.

Beati Deum in æternum *amabunt* et laudabunt.

Recitabo sententiam meam, quando Petrus eam *recitabit*.

Pronuntiabo hanc vocem, sicut eam reliqui *pronuntiabunt*.

CONIUNCTIIVVS.

Præsens.

Rogat et rogabit me, vt *amem* Deum sincere.

Rogo et rogabo te, vt *ames* veritatem.

Rogat et rogabit fratrem, vt *amet* sapientiam.

Hortatur et hortabitur nos, vt *amemus* iustitiam.

Hortatur et hortabitur vos, vt *ametis* iustitiam.

Hortatur et hortabitur illos, vt *ament* iustitiam.

Imperfectum.

Rogabat, (rogauit, rogauerat) me pater tuus, vt *amarem* Deum.

Hortabatur (hortatus est, erat) te frater tuus, vt *amares* virtutem.

Dehortabatur (dehortatus est, erat) te frater tuus, ne vitia *amares*.

Perfectum, plusquamperfectum et futurum.

Quamuis eum *amauerim*, tamen me non redamat: *cet*.

Quamuis eum *amauerimus*, tamen nos non redamat.

Amauissem hunc, si fuisset probus.

Si *amauissem* hunc hominem, me *redamaret*.

Vtinam Deum *amauissem* (es, et) ex animo : *cet*.

Si *amauero* (is, it) sapientiam, sapiens euadam (es, et).

Si *amauerimus* (itis, int) iustitiam, erimus (eritis, erunt) iusti.

IMPERATIVVS.

Ama, amate, amato, amatote, amanto non solum amicos : sed etiam inimicos.

Tu Deum *lauda*, et vos illum quoque *laudate*.

INFINITIVVS.

Decet christianum, Deum ac pietatem *amare*.

Spero te *amare* Deum.

Audio te *amauisse* Deum.

Video te *amaturum esse* Deum.

Noui vos *amare, amauisse, et amatuos (as) esse* virtutem.

Gerundia, supina, participia.

Est sane tempus, immo necessitas *amandi* Deum.

Promptus sum ad *amandum* Deum.

Amando reddimur amabiles et accepti.

Eo vel venio *amatum* bonas litteras.

Deus est *amatu* dignissimus : id est, amore vel vt *ametur*.

Omnis puer *amans* virtutem fit probus.

Pueri pietatem *amantes* parentibus sunt cari.

Puer *amaturus* Deum amat etiam condiscipulos suos.

PASSIVVM.

INDICATIVVS.

Præsens

Amor a præceptore, quando sum probus et obediens.

Amaris ab omnibus piis, quia ipse pius es.

Meus frater *amatur* a nemine, quia est improbus.

Amamur ideo a Deo, vt ipsum amemus.

Vos impii a Deo *amamini*, vt ipsum ametis.

Vitia amantur immo laudantur ab improbis.

Im-

Imperfectum.

Amabar immo laudabar heri ob diligentiam meam.

Amabaris nudius tertius ob probitatem tuam.

Amabatur meus frater olim a paucis hominibus.

Ego et soror mea *amabamur* semper a matre.

Vos heri non *amabamini*, quia eratis petulantes.

Tui condiscipuli heri *amabantur* a præceptore.

Perfectum et plusquamperfectum.

Amatus sum a Deo, creatore meo, ab æterno.

Amatus es, mi frater, a parentibus nostris.

Amatus est a me frater et amata est soror.

Amati sumus ab omnibus bonis viris.

Amati estis olim, sed nunc non amamini.

Amati sunt a patre omnes probi filii.

Amati eramus ab hoc homine propter pecuniam.

Amati eratis ab omnibus propter diuitias.

Amati erant ob honestatem morum.

Futurum.

Amabor a parentibus, si fuero amabilis.

Amaberis a præceptore, si fueris amore dignus.

Amabitur tua pecunia, non tua virtus.

Amabimur a paucis ob probitatem nostram.

Amabimini non tantum a Deo, sed etiam ab omnibus plis hominibus: si etiam posthac eritis tam diligentes, sicuti adhuc fuistis.

Amabuntur tui fratres ab omnibus propter ipsorum modestiam et honestatem.

Laudabuntur omnes diligentes ob diligentiam suam.

CONIUNCTIVVS.

Præsens.

Operam dabo, vt *amer* a meo præceptore.

Mi fili, vt *ameris*, amabilis esto.

Nesciã

Nescio, an *amēris* a fratre tuo, sicut ego amor.
 Pius esto frater tuus, vt *ametur* a cunctis.
 Operam dabimus, vt *amemur* a praeceptore.
 Mei filii, vt *amemini*, amabiles estote.
 Pii sunt fratres tui, vt *amentur* a cunctis.
 Aequum et iustum est, vt boni a bonis *amentur*.

Imperfectum.

Amarer hodie, si heri fuissē diligens.
 Utinam *amareris* a singulis, vti ego amor.
 Frater tuus *amaretur*, nisi amore esset indignus.
 Nos omnes *amaremur*, si amore essemus digni.
 Utinam vos omnes hodie *amaremini* ab omnibus.
 Etiam impii *amarentur*, si pii fierent.

Perfectum.

Nescio, an vquam *amatus sim* a tuo patre.
 Dubito, an *amatus sis* a parente meo.
 Non dubito, quin *amatus sit* frater a fratre.
 Nescio, an heri *amati simus* a te.
 Dubito, an *amati sitis* a parente.
 Non dubito, quin *amati sint* fratres a fratribus.

Plusquamperfectum.

Utinam *amatus essem* a vobis ex animo.
 Nisi *amatus eses* a me, non redamares me.
 Si *amatus esset* frater meus, gauderem.
 Utinam *amati essemus* ab omnibus sincere.
 Nisi *amati essetis* a nobis, non amaretis nos.
 Si *amati essent* fratres nostri, gauderemus.
 Si *laudati essemus*, vicissim alios *laudaremus*.
 Vos *laudati essetis*, si fuissetis laude digni.
 Nisi fratres laude indigni fuissent, *laudati essent*.

Futurum.

Si *amatus fuero* a vobis, vos mutuo amabo.
 Nisi *amatus fueris* ab hoc, hunc vix amabis.
 Quando *amatus fuerit* frater meus, gaudebit.

Si *amati fuerimus* a vobis, vos vicissim amabimus.

Nisi *amati fueritis* ab hoc, hunc vix amabitis.

Quando *amati fuerint* fratres mei, gaudebunt.

IMPERATIVVS.

Frater dicit: *amare* a meis parentibus.

Deus ipse quasi dicit ad nos: *amamini* a meis angelis.

Amator (ameris) a nostro præceptore: quod ego tibi non inuideo.

Soror mea *amator (ametur)* a matre, vt sit posthac probior.

Amaminor a vestro præceptore: ego facile permitto.

Deus dicit: probi filii *amantor* a suis parentibus.

INFINITIVVS.

Spero, te *amari* ab omnibus: id est, quod ameris.

Video et audio, vos *amari* a patre: id est, quod amemini.

Non dubito, fratrem *amari* a te: id est, quin frater ametur.

Video, intelligo, me *amatum esse* a te: id est, quod amatus sim.

Audio, vos *amatos esse* a patre: id est, quod amati sitis.

Spero, me *amatum iri* a fratre: id est, fore, vt amer.

Spero, nos a bonis *amatum iri*: id est, fore, vt amemur.

Spero, has litteras a vobis *amatum iri*: id est, fore, vt amentur.

PARTICIPIVM.

Hic puer a te *amatus*, te vicissim amabit.

Hæc filia a matre *amata*, amabit pietatem.

Hoc animal *amatum* infecutum est nos.

Hi viri a nobis *amati* vobis benefecerunt.

Deus est *amandus* omnibus christianis.

Hæc virtus *amanda* est ob dignitatem suam.

Verbum Dei *amandum* est ab omnibus cultoribus.

Etiam hostes sunt *amandi* secundum Dei præceptum.

CON-

CONIUGATIO II.

ACTIVVM.

INDICATIVVS.

Doceo te, tu doces me, ille docet nos omnes.

Nos docemus vos, et vos docetis eos, qui docent omnes.

Docebam fratrem: quem tu docebas, et ille docebat.

Docebamus fratrem: sicut vos hodie docebatis eos, qui nos heri docebant.

Docui te melius, quam docuisti alios.

Docuit frater meus alios, sicut nos docuimus ipsum.

Docuistis hodie illos, qui heri docuerunt alios.

Docueram in schola, vbi tu ipse docueras.

Docuerat in loco, vbi nos nunquam docueramus.

Docueratis me, antequam vos alii docuerant.

Docebo te, qui me et fratrem nunquam docebis.

Docebit nos artem, quam nos docebimus alios.

Docebitis eos, qui posthac docebunt alios omnes.

CONIUNCTIVVS.

Si vis, vt doceam fratrem, doceas me ante: non enim non alium, qui me doceat.

Doceamus nos inuicem: sic habebitis, quod doceatis; aut alii doceant melius.

Ego te docerem hoc: si me vicissim illud doceres, aut si frater tuus doceret vtrumque nostrum.

Vtinam nos doceremus, ac vos doceretis hos pueros: ita enim illi aliquando alios docerent.

Nescio, vtrum ego docuerim, aut tu docueris, aut frater tuus docuerit hunc hominem.

Dubito, vtrum nos docuerimus, an vos docueritis, an fratres tui docuerint hunc seruum.

Docuisssem te hodie: si tu me heri docuisses, aut frater tuus docuisset.

Docuisssem vos, aut vos *docuissetis* nos: nisi nos alii *docuissent*.

Si *docuero* te, aut tu *docueris* fratrem meum: redito.

Non dubito, quin *docuerit* ille (aut vos *docueritis*) singulos, singuli autem *docuerint* condiscipulos suos.

IMPERATIVVS, INFINITIVVS, GERVNDIA, SVPIA, PARTICIPIA.

Doce me, immo *doceto* nos, vt iubeo.

Docete, immo *docetote* fratres vestros: hi vero *docento* alios imperitos.

Non possum *docere* alios, quia ipse nihil didici.

Video, te hunc puerum *docere*: id est, quod doceas.

Noui, patrem meum heri *docuisse* in schola pueros et nos etiam *docturum esse* in eadem.

Non habeo occasionem *docendi*, nec aptus sum ad *docendum*: *docendo* tamen ipse disco.

Præceptor, hodie *docens* discipulos, ita eos *doceat*, tamquam etiam cras eos *docturus*.

PASSIVVM.

Ita *doceor* hodie, et *docebor* cras, et *doctus sum* heri, vt melius *doceri* nequeam.

Doceris a fratre ita, quemadmodum heri *docebaris* a patre, qui ipse olim ab aliis *doctus est*.

Docetur frater: sicut non solum vos *docemini*, sed etiam reliqui *docentur* et omnes olim *docti sumus*.

Ego *docebor* in schola: sed meus frater *docebitur* domi, vbi etiam reliqui *docebuntur*.

Ibo hodie in scholam, vt ibi *docear*: sicut eo heri iui, vt *docerer*.

Nescio, an *doctus sit* hic puer in templo: *esset* autem *doctus*, si fuisset attentus.

Quando ego *doctus fuero*: spero, etiam te *doctum iri*, cet.

CON-

CONIUGATIO

III et IV.

Quod hodie *lego* in libro, heri iam *audiui* in schola.

Quod hodie *legis* in libro, heri iam *audiuisti* in schola.

Quod hodie *legit* in libro, heri iam *audiuit* in schola.

Quod hodie *legimus* in libro, heri iam *audiuimus* in schola.

Quod hodie *legitis* in libro, heri iam *audiuistis* in schola.

Quod hodie *legunt* in libro, heri iam *audiuerunt* in schola.

Quod *legebam* hodie, heri iam *audiueram*.

Quod *legebas* hodie, heri iam *audiueras*: cet.

Non solum multa *legam*, sed etiam adhuc plura *audiam*.

Qui *legit et audit*: si vult sapere, attente *legat et audiat*.

Qui bene vult *legere*, nec debet male *audire*.

Nondum *audiueram* heri, meum fratrem *legisse* aut *lecturum esse* in hoc libro.

Nunc *lege* diligenter: et quando *legisti*, *audi* me legendum.

Legerem clara voce, si me *audire* velles.

Vtinam *legisses* hunc librum, aut *audiuisses* hanc vocem.

Quum *audiretur* campana, *legebatur* sacra scriptura.

Quæ heri non *legebantur*, hodie *lecta et audita sunt*.

Si nomen meum *lectum fuerit* de scheda, *audietur ab omnibus*.

Spero, hanc epistolam a fratre meo *lectam esse* hodie et de nouo *lectum iri* cras.

Lectio *lecta* placet, decies repetita placebit.

Tradidit mihi pater meus epistolam *legendam*.

Quæ *legenda sunt*, *lego*: quæ *audienda*, *audio*.

DEPONENTIA.

Hortor te, loquaris clare: et fatearis, quid frater heri locutus sit.

Hortabor heri et hortatus sum hodie fratrem tuum, ut proloqueretur clare et fateretur omnia aperte.

Quia me hortaris: fatebor et proloquar omnia.

Hortare fratrem, ut quiduis potius, quam militiam, experiatur.

Fur loquitur multa: sed fatetur pauca.

Experiar, an hic fur loqui et fateri velit.

Multa quidem sunt locuti, sed nihil confessi: etsi eos hortabamur.

Hortabor hunc hominem, ut eloquatur et fateatur mihi omnia sua arcana.

Tuo periculo experire militiam: fateberis, me vera locutam esse.

Dehortare hunc puerum, ne loquatur tam proterue, nec fatenda reticeat: alias experietur virgam.

Qui non fateri vult scelera sua, solet experiri tormenta.

Spero, fratrem meum fassurum esse omnia, quae locutus est.

Scio, me saepius expertum esse clementiam tuam.

VERBA ANOMALA.

Non possum ferre hoc onus: etsi velim, quod tu fers.

Meus frater maxime ire in culinam, quam in scholam.

Feram hoc onus, si potero, quod te tulisse memini.

Me oportuit ire in scholam, quum vellem manere domi.

Quando huc venis, dic, salve: quando abis, vale.

Noverat foror mea, me nolle redire.

Vt quimus: quando, ut volumus, non licet.

Fer patienter: quod mutare nec potes, nec vis.

Hunc puerum iam ante annum nosse coepi.

Pater meus: nolo, inquit, nec possum perferre hanc molestiam, cet.

DECURIA

PRIMA

DE

REBUS MATVTINIS.

IOACHIMVS et CHRISTIANVS.

I. De salutatione.

I. Salue, mi Christiane. C. Ago gratias: tu quoque salus sis, Ioachime. I. Non est, quod agas. C. Cur ergo salutas? I. Cur tu resalutas? C. Ex usu et vulgari consuetudine. I. Quid consuetudo? animum requirit salutio. C. Qualem vero? I. Meliorem tuo, hoc est, sincerum: quæ agit, ex adfectu agat, non ex sola consuetudine. C. Verum est: erravi, et agnosco errorem meum. I. Recte quidem: nam *erroris agnitio est dimidia emendatio.*

II. De surgendi tempore.

I. Heus! heus! Christiane, expergiscere! tempus instat eundi in scholam: audisne? C. Non audio. I. Vbi ergo habes aures? C. In lecto ac somno. I. Quid loqueris, inepte? C. Non ineptio, sed dormio. I. Ineptis sane ac argutaris vigilans de somno. C. Certe dormio, si non auribus, tamen oculis, immo et animo: saltem (zum wenigsten) dormire volo. I. Nunc autem non est tempus dormiendi, sed surgendi. C. Mitte me, qui fessus sum: quid me turbas? I. Non te mitto, nisi nidum reliqueris calefactum: nam audita est hora septima. C. Septima? surgam. I. Immo surge. Nam *aurora musis amica*, immo aurea est.

III. Aliud eiusdem argumenti.

I. Surgamus, Christiane: surgamus! C. Bene mones, loa-